

Žít v pravdě

Ctirad John

in: František Houdek (ed.), Zrcadlo mých lásek aneb Vzpomínky, Praha: Galén, 2009, p. 184–187 (i jinde: str. 193, 197, 276, 306)

in: František Houdek (vyd.), Zrcadlo mých lásek aneb Vzpomínky, Praha: Galén, 2009, str. 184–187 (i jinde: str. 193, 197, 276, 306)

◆ článek, česky, vznik: 2009

◆ article, Czech, origin: 2009

Žít v pravdě

Ladislava Hejdánka jsem poznal na letních konferencích Akademické YMCA v letech 1945-1948, tedy v období, jemuž dnešní historici říkají „krátká a podivná mezihra“. Byl vůdčí osobností houfu, který vnášel do konferenčního ruchu nové, někdy i provokativní tóny. Už tehdy mu šlo „o život v pravdě“. Hartusení mladé směny leckdy otce zakladatele překvapovalo. Ale shlíželi k ní laskavě a s nadějí. Někdy jsem měl dojem, že i se špetkou závisti nad tím, jak harcovníci opojení novými možnostmi dávají najevo, že jsou nepopsané listy a na počátku cesty. O poúnorových Hejdánkových svízích jsem se dozvídal až později. Že mu hrozilo nebezpečí vyhazovu z vysoké školy, ale že se tak nestalo. Že „kolegové komunisti“ později dvakrát navrhovali jeho dodatečné vyloučení. Zase se to nestalo, neboť se ho zastali dva komunističtí profesori. Ladislav o tomto příběhu v osmadesátém řekl v rozhlasovém rozhovoru: „Ony jsou věci komplikovanější, než se to dneska podává.“ Ale doktorátu, toho mohl dosáhnout jen s velkým štěstím. „Pak podpora skončila a všechny dveře byly zavřeny.“ S publikováním mohl začít až v šedesátých letech. Stal se „trochu známým“. Tehdy si ho vyžádal Filosofický ústav ČSAV.

V osmašedesátém na jaře se sešli pamětníci a přátelé a zvažovali možnost obnovy činnosti Akademické YMCA. Živě si vzpomínám, jak důrazný diskutér Hejdánek, aby dodal svým slovům naléhavost, prudce přecházel před auditoriem: „Teď se bude pracovat, nezištně, nečekejme nějaké výhody. Jde o to věci rozhýbat.“

Po sametové revoluci zakládala AV ČR grantovou agenturu. Pro zpřesnění jejího poslání vznikla paralelně i její „ideová komise“. Sešel jsem se v ní s Ladislavem. Pro mne sváteční byl hovor v autobuse, jenž nás odvážel na jednání do zámku v Bechyni. Překonával jsem zprvu ostych, někdy i svíravý pocit viny. Ladislav se nikdy neohnul a žil přirozeně a nepateticky svůj život v pravdě. Mluvili jsme o lidech, kteří nám byli blízcí. Naše velké téma byl Jan Patočka. Ladislav opakovaně říkával, že málokdy s Patočkou docela souhlasil. „On mne hrozně ovlivnil navzdory tomu, že jsem se stále stavěl na zadní.“ Při vzácných posezeních v mé laboratoři jsem zase měl možnost mluvit s Patočkou i o Hejdánkovi. Patočka říkal, že to byl jeden z jeho nejnadanějších a nejhlouběji přemýšlejících žáků. „Pokoušel jsem se ho lámat a orientovat na svá témata. Nedal se. A myslím, že udělal dobře.“

O Chartě 77 a o svém pověření být po Patočkově smrti jejím mluvčím mluvil nevzrušeně a samozřejmě. V rozhlase později řekl: „Nedělal jsem si iluze, ale bylo to příjemné, že člověk může udělat něco užitečného v takové divné době.“

Hned v lednu devadesátého roku napsal do *Lidových novin* podčárník *Svobodný duch a univerzita*. Dnes bych ho uložil jako povinnou četbu expertům, kteří mají neodbytnou chuť dělat z vysokých škol vylepšenou průmyslovku. „Idea univerzity je ideou neustávajícího usilování o sjednocování faktických poznatků všeho druhu v perspektivě pochopení celku světa včetně jeho budoucnosti, to je v perspektivě spolupráce na uskutečňování smyslu, tedy toho, co ‚má být‘.“

V již zmíněné rozhlasové besedě odpovídal na řadu otázek. Pěkně se to poslouchalo: „Politikům by znalost filosofie pomohla tehdy, kdyby byli schopni se něčemu přiučit.“ Ještě jsem si s potěšením poznamenal: „Filosof, když dělá politiku, tak do jisté míry přestává být filosofem. A když se politik naučí trochu filosofovat, tak najednou mu filosofie začne bránit v některých krocích, poněvadž mu říká, že to je nemravné.“ A takhle Hejdánek vymezuje rozdíl mezi filosofií a vědou. „Skoro všechny vědy se vyvinuly z filosofie. Ale jenom tím, že zúžily svůj pohled, že se specializovaly, že se zaměřily jenom na něco, tak ztratily celek. Filosofie musí ten celek stále držet; proto se nemůže stát vědou, protože celek nemůže být vědecky uchopen.“

Poznat pravdu je nesnadné. To všichni víme, filosofové už odedávna. Přesto se o to pokoušejí. Hejdánek říká: „Filosofie není a nikdy nebude majitelkou pravdy. Ale může se ve své nejlepší tradici hlásit k tomu nejvzácnějšímu a nejčestnějšímu, totiž k nikdy nekončícímu milování pravdy, k nepřestávající odevzdanosti pravdě jako nejvyššímu kritériu a normě sebe samé i omylu a lži.“

V redakční radě *Přítomnosti* jsme chystali číslo věnované „pocitu odpovědnosti“. O zamyšlení jsme požádali i Ladislava. Napsal širší studii o „odpovědnosti a odpovídavosti“. Analyzoval i vztah „výzva – odpověď“. Imunolog zbystřil, když si přečetl, že „s tímto fenoménem se prakticky a dokonce i experimentálně a promyšleně pracuje třeba v imunologii“. Myšlenku dále rozvedl: „Vztah výzva - odpověď je něčím, co charakterizuje celý náš vesmír. Odpověď nemusí být, a vskutku není, nutně automatická ani jednoznačná a jediné možná (jak to hlásali kauzalisté), nýbrž může být správná i nesprávná. Přiměřená, ale také nepřiměřená.“ Filosofovi se tu zdařilo vystihnout základní půdorys imunologické reaktivity, vždyť postihl nepřiměřenou alergickou reakci i chybování imunitního systému při rozlišování „vlastního“ od „cizího“.

Před válkou mi osvětlený profesor češtiny na gymnáziu půjčoval své výtisky *Křesťanské revue*. Její četba znamenala hluboký a dlouhodobý vtisk do mého života. Na konferenci k 80. výročí jejího vzniku (16. listopadu 2007) promluvil Hejdánek o „výzvách revue k současnosti“. Čtenáře, kteří i dnes nedočkavě otevírají každé její nové číslo, oslovil: „My si musíme především uvědomit, zda můžeme a zda chceme nadále považovat odkaz Masarykův, Rádlův, Šimsův a celé řady jejich dalších spolupracovníků za něco, co i nás osobně oslovuje.“ Projev Hejdánek zakončil apelativně: „Velikou částí odkazu našich učitelů je také požadavek neumdlévající kritičnosti, která jen nesrovnává, ale za něco pozitivního sama ručí...“

Jistě je dobré, můžeme-li korigovat své jednání a chování vzorovými myšlenkami mrtvých učitelů. Může-li nás však hluboce ovlivňovat náš současník, je to životadárné.

doplnit ještě z jiné kapitoly !

in: *Ctirad John: Zrcadlo mých lásek anebo vzpomínky*. Galen, Praha 2009, str. 184 – 187.

